

**Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej
„Edukacja prawnicza we współczesnej Europie”, Zielona Góra,
30 września – 2 października 2014 r.**

W dniach od 30 września do 2 października 2014 r. w Zielonej Górze odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa „Edukacja prawnicza we współczesnej Europie”. Jej organizatorem był Wydział Prawa i Administracji, który chciał w ten sposób zainaugurować swoją działalność naukową w łonie Uniwersytetu Zielonogórskiego.

Honorowy patronat nad konferencją objęli: JM Rektor Uniwersytetu Zielonogórskiego prof. dr hab. inż. Tadeusz Kuczyński, Pierwsza Prezes Sądu Najwyższego prof. dr hab. Małgorzata Gersdorf oraz Prezydent Miasta Zielona Góra Janusz Kubicki. W skład Komitetu Naukowego weszli: prof. dr hab. inż. Magdalena Graczyk (prorektor ds. Jakości Kształcenia Uniwersytetu Zielonogórskiego), prof. dr hab. Bogusław Banaszak (dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego), prof. dr hab. inż. Janina Stankiewicz (dziekan Wydziału Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu Zielonogórskiego), prof. dr hab. Janusz Trzciniński (były prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego i były wiceprezes Trybunału Konstytucyjnego), prof. nadzw. dr hab. Andrzej Bisztyga (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego), prof. Eugen Chelaru (dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Pitesti), prof. Ioan Ganfalean (dziekan Wydziału Prawa w Alba Julii), prof. Luca Mezetti (Dyrektor Wyższej Szkoły Prawa Uniwersytetu w Bolonii), prof. Rainer Arnold (Uniwersytet w Regensburgu), prof. dr hab. Jacek Sobczak (sędzia Sądu Najwyższego), dr Piotr Mysiak (prodziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego).

Konferencję otworzył prof. dr hab. Bogusław Banaszak, który powitał przybyłych gości i podkreślił, że powstanie nowego wydziału było odpowiedzią na potrzeby zgłaszane przez przedstawicieli społeczności województwa lubuskiego i jest elementem rozwoju Alma Mater Lebusana. Wskazał, iż kształcenie prawników musi łączyć w sobie elementy wiedzy akademickiej i praktycznej oraz że *signum temporis* nowoczesnego uniwersytetu jest umiędzynarodowienie zarówno badań, jak i procesu dydaktycznego. Wyraził także nadzieję, iż konferencja ta stanie się polem wymiany doświadczeń i zarzewiem wypracowania możliwie najlepszego modelu kształcenia prawników, który będzie odpowiadał potrzebom krajowego rynku pracy oraz pozwoli odnaleźć się absolwentom w strukturach jednoczącej się Europy.

Poruszana podczas konferencji problematyka została pomieszczona w czterech sesjach, a w trakcie obrad dominował język angielski. Pierwszej, inauguracyjnej sesji przewodniczyła prof. dr hab. inż. Janina Stankiewicz. Sesja ta rozpoczęła się od wystąpienia prof. Rainera Arnolda, który odniósł się do „Potrzeby internacjonalizacji edukacji prawniczej”. Zdaniem prelegenta w procesie uniwersyteckiego kształcenia należy zwrócić szczególną uwagę na wymiar międzynarodowy, co z kolei łączy się z potrzebą nauczania prawa nie tylko w kontekście krajowym, ale także globalnym i europejskim. Ważną rolę w tym procesie odgrywa również nauka języków obcych, która powinna być połączona z wiedzą specjalistyczną, aby student opanował we właściwy sposób terminologię prawniczą.

Jako drugi głos zabrał Christian Zens (Kanclerz Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą), który przedstawił „Model dualnego kształcenia prawników na Europejskim Uniwersytecie Viadrina”. Prelegent wyjaśnił, że taka forma kształcenia jest realizowana we współpracy z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i skierowana przede wszystkim do studentów niemieckich i polskich. Studentom umożliwia się poznanie systemów prawa niemieckiego i polskiego oraz uzyskanie dyplomów: magister prawa (polskiego), *bachelor* (LL.B) i *master of German and Polish law* (LL.M.). Studia licencjackie (*bachelor*) obejmują sześć semestrów, w trakcie których w ramach 25 modułów realizowane są zagadnienia z zakresu prawa niemieckiego i prawa polskiego. Ponadto studenci zobowiązani są przedstawić pracę licencjacką. Program magisterski składa się z czterech semestrów, obejmujących 10 modułów. Prelegent podniósł, że niezależnie od toczącej się w Niemczech dyskusji dotyczącej relacji między egzaminem państwowym a programem studiów zwiększenie różnorodności modeli kształcenia prawników powinno być postrzegane jako szansa dla studentów i dla uniwersytetów.

Kolejny z prelegentów, prof. dr hab. Pasquale Policastro (Uniwersytet Szczeciński), w referacie „Jakie wykształcenie dla europejskiego prawnika. Na podstawie doświadczenia MasterEu oraz propozycje Menu for Justice” podkreślił, że Unia Europejska zbudowana jest na podwalinie wspólnych wartości i że u jej podstaw leży wspólna kultura prawna. Pogłębiająca się integracja powoduje konieczność wykształcenia nowego pokolenia prawników, którzy będą w stanie stawić czoła wyzwaniom wspólnej przestrzeni prawnej. Realizacja tego postulatu wymaga między innymi dokonania krytycznego przeglądu rozwiązań funkcjonujących w państwach członkowskich, w tym monitorowania programów kształcenia akademickiego i zawodowego w odniesieniu do studiów prawniczych, analizy treści i metod kształcenia, sposobów walidacji na różnych etapach edukacji oraz włączania określonych treści w szkolenia pracowników wymiaru sprawiedliwości.

Mec. Sławomir Krześ (wicedziekan Okręgowej Rady Adwokackiej we Wrocławiu) wystąpił z prelekcją „Refleksje dotyczące egzaminów na aplikację adwokacką”. Mówca zaznaczył, że w procesie kształcenia prawników należy przywiązać szczególną wagę do programu nauczania, w którym powinny dominować przedmioty mające zastosowanie w praktyce zawodowej. Ponadto podczas studiów należy kłaść nacisk między innymi na przygotowanie studenta do rozwiązywania różnego rodzaju problemów prawnych poprzez stosowanie metody kazuowej. Według mec. S. Krzesia nie budzi więc wątpliwości, że podstawą pozytywnego wyniku egzaminu na aplikację jest solidna wiedza wyniesiona ze studiów.

Drugiej sesji przewodniczył prof. nadzw. dr hab. Zbysław Dobrowolski (Instytut Spraw Publicznych, Uniwersytet Jagielloński, dyrektor lubuskiej delegatury NIK). Problemy, z którymi borykają się uczelnie wyższe kształcące prawników, przedstawiła prof. UAM dr hab. Krystyna Wojtczak (prodziekan ds. kształcenia Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) w referacie „Edukacja prawników w Polsce – ocena nowych rozwiązań”. Na wstępie prelegentka nakreśliła rys historyczny kształcenia prawników w powojennej Polsce oraz przypomniała, że jednym z elementów demokratyzacji ustroju z przełomu lat 1989/1990 były zmiany w regulacjach prawnych, które dały uczelniom wyższymi szerszą autonomię w budowaniu programów nauczania. Następnie dokonała przeglądu prawnych podstaw kształcenia obowiązujących dla kierunku studiów prawo od lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku oraz zaprezentowała najnowsze rozwiązania, które wprowadzono w 2014 r., m.in. wskazała, iż studia dla kierunku prawo mają być prowadzone jako jednolite studia magisterskie, o profilu ogólnoakademickim lub o profilu praktycznym. Podniosła także zagadnienie kształcenia pozaformalnego, tj. uznawania przez szkoły wyższe efektów kształcenia zdobytych w pracy zawodowej.

Dr Piotr Mysiak w swoim wystąpieniu „Nowe spojrzenie na kształcenie prawników na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego” poruszył problematykę budowania programów studiów prawniczych. Prezentując program kształcenia studentów Wydziału Prawa i Administracji UZ, zaznaczył, że obecne tempo i skala zmian w prawie muszą znaleźć odzwierciedlenie w obowiązującym modelu kształcenia. To powoduje konieczność zdobywania przez studenta tego, co Krajowe Ramy Kwalifikacji określają mianem kompetencji społecznych. Stąd w programie studiów, oprócz tradycyjnych wykładów i ćwiczeń, w większym stopniu zostały uwzględnione zajęcia mające na celu nabycie praktycznych umiejętności stosowania prawa. Takie ujęcie, jak zaznaczył prelegent, ma prowadzić do jak najlepszego przygotowania studentów do egzaminów na aplikację, a jednocześnie nie wyklucza alternatywnych ścieżek kariery zawodowej.

Drugi dzień konferencji poprzedziła uroczysta inauguracja roku akademickiego Uniwersytetu Zielonogórskiego 2014/2015, w trakcie której wykład inauguracyjny poświęcony roli wspólnych wartości w procesie integracji europejskiej wygłosił prof. dr hab. Bogusław Banaszak. Następnie uczestnicy konferencji udali się na sesję, której przewodniczyli: prof. Ioan Ganfalean i prof. Miruna Tudorascu (wicedziekan Wydziału Prawa w Alba Julii). Jako pierwszy wystąpił prof. Luca Mezetti, który wygłosił referat „Edukacja prawnicza we Włoszech”. Prelegent odniósł się do procesu bolońskiego, którego istotą są zmiany w europejskim szkolnictwie wyższym. Efektem tych zmian jest między innymi wdrożenie takiego systemu edukacji, który opiera się na dwóch lub trzech stopniach kształcenia, a także nawiązywanie współpracy z zagranicznymi uczelniami. We Włoszech występują trzy stopnie kształcenia. Pierwszy stopień trwa trzy lata. Po tym czasie student uzyskuje tytuł licencjata. Drugi stopień trwa dwa lata i kończy się zdobyciem tytułu magistra. Trzeci stopień daje studentowi tytuł doktora. Zdaniem prelegenta proces boloński to zjawisko, które przyczynia się do rozwoju edukacji europejskiej.

Kolejni uczestnicy konferencji, prof. Bernd Wieser (wicedziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Grazu) i prof. Armin Stolz (Uniwersytet w Grazu), przedstawili

„Kształcenie prawników w Austrii”. Studia prawnicze w ich kraju należą do najbardziej prestiżowych studiów uniwersyteckich. W przeszłości osoba chcąca wykonywać jeden z tradycyjnych zawodów prawniczych musiała być doktorem prawa. Jedynie wyjątkowo środowisko akceptowało osoby nieposiadające takiego tytułu – stąd być może trudności z wprowadzeniem tzw. procesu bolońskiego. Prelegenci wskazali, że programy nauczania uchwalane na poszczególnych wydziałach prawa w ich kraju mogą znacznie się różnić. Studia prawnicze na Uniwersytecie w Grazu, których program realizowany jest od semestru zimowego 2014/2015, obejmują osiem semestrów, trzy sekcje (tzn. grupy przedmiotów), możliwość specjalizacji i pracę dyplomową. Studia kończą się uzyskaniem stopnia naukowego magistra (*Magister der Rechtswissenschaften*).

Na temat „Kształcenia prawników w Hiszpanii” wypowiedziała się prof. Cristina Hermida del Llano (Uniwersytet Króla Juana Carlosa w Madrycie). Podczas wystąpienia prelegentka podkreśliła, że obecnie hiszpańskie uniwersytety są dostosowywane do procesu bolońskiego, który został stworzony w celu wspierania mobilności studentów, pracowników szkolnictwa wyższego oraz przygotowania studentów do pracy zawodowej. Jej zdaniem działania podejmowane w ramach tego procesu powinny przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności europejskich uczelni wyższych.

Trzeci dzień konferencji rozpoczęła inauguracja roku akademickiego Wydziału Prawa i Administracji UZ, w trakcie której wykład inauguracyjny dotyczący projektu konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przygotowanego przez Komisję Konstytucyjną Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i uchwalonego 24 sierpnia 1991 r. wygłosił prof. dr hab. Janusz Trzciniński.

Sesję naukową w tym dniu poprowadziła prof. Milana Hrušaková (dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu w Ołomuńcu). Obrady rozpoczął prof. Christian von Bar (Uniwersytet w Osnabrück), który w wystąpieniu „Kształcenie prawników w Niemczech” przybliżył obowiązujący tam wzorzec. Wskazał, że studia prawnicze to jeden z nielicznych kierunków, na którym zachowano tradycyjny system jednolitości studiów, przy czym składają się one z dwóch etapów kształcenia. W skład pierwszego etapu, tzw. studium podstawowego, wchodzi trzy kursy podstawowe: prawa karnego, cywilnego i publicznego. Następnie student rozpoczyna tzw. studium główne oraz wybiera specjalizację; jest to np. prawo cywilne, prawo gospodarcze, prawo medialne lub prawo międzynarodowe. Regularny czas studiów prawniczych wynosi przynajmniej pięć lat i kończy się pierwszym egzaminem państwowym (*1. Juristische Prüfung*), przy czym w większości przypadków studenci poświęcają jeszcze dodatkowy rok na przygotowania do egzaminu. Pierwszy egzamin państwowy pozwala na uzyskanie zarówno dyplomu ukończenia studiów prawniczych, jak i zaświadczenia umożliwiającego rozpoczęcie aplikacji prawniczej (*Refendariat*).

Kolejny prelegent, prof. Jurij Boshytskyi (rektor Kijowskiego Uniwersytetu Prawa Akademii Nauk Prawnych Ukrainy), odniósł się do „Kształcenia prawników na Ukrainie”. Podkreślił on, że Kijowski Uniwersytet Prawa to uczelnia, która kształci wysoko wykwalifikowanych specjalistów. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest nie tylko zagwarantowanie studentom edukacji na odpowiednim poziomie, ale także organizowanie szkoleń, prowadzenie badań naukowych przede wszystkim

w obszarze prawa międzynarodowego i prawa własności intelektualnej oraz prowadzenie współpracy z zagranicznymi uczelniami, co sprzyja wymianie doświadczeń.

Prof. Milana Hrušaková i prof. Jiri Jirasek (Uniwersytet w Ołomuńcu) omówili „Kształcenie prawników w Czechach”. Podjęcie studiów prawniczych w tym kraju wymaga pozytywnego przejścia postępowania rekrutacyjnego w postaci rozmowy. Studia nie są płatne, niemniej przewidziane są opłaty, m.in. za postępowanie kwalifikacyjne oraz za studiowanie w języku obcym. Studia mogą być jednolite i wtedy kończą się uzyskaniem tytułu magistra (*magistr*) lub dwustopniowe, tzn. zdobycie tytułu magistra poprzedza uzyskanie tytułu zawodowego licencjata (*bakalar*). Studia doktoranckie trwają trzy lata, kończą się egzaminem państwowym oraz publicznym przedstawieniem i obroną pracy doktorskiej, która musi zostać opublikowana.

Prof. Miruna Tudorascu i prof. Ioan Ganfalean wygłosili referat „Kształcenie prawników w Rumunii”. Zwrócili oni uwagę, że unowocześnienie i korporatyzacja społeczeństwa rumuńskiego przyczyniły się do podjęcia wielu działań zmierzających w kierunku wyrównania poziomu edukacji w tym kraju, tak aby był on dostosowany do standardów unijnych. Wdrożenie systemu bolońskiego w Rumunii zapewniło studentom możliwość ukończenia czteroletnich studiów licencjackich (studia I stopnia) i rocznych studiów magisterskich (studia II stopnia). Studenci mogą więc ukończyć na Wydziale Prawa studia licencjackie, magisterskie oraz doktoranckie. Ponadto prelegenci zaznaczyli, że obecnie największym zainteresowaniem w Rumunii cieszy się Narodowy Instytut Sądownictwa, który przygotowuje do zawodu sędziów i prokuratorów.

W ostatnim wystąpieniu przewidzianym na trzeci dzień konferencji dr Joanna Osiejewicz (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Zielonogórskiego) wygłosiła referat „Konieczność edukacji prawniczej tłumaczy sądowych i tłumaczy przysięgłych w świetle dyrektywy 2010/64/UE w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym”. Prelegentka zwróciła uwagę na cztery zagadnienia, a mianowicie na wspólne minimalne normy prawa, prawo do tłumaczenia ustnego i pisemnego, wiedzę prawniczą jako podstawowy czynnik dla interpretacji prawnej i tłumaczenia oraz zharmonizowanie edukacji prawniczej.

W trakcie dyskusji kończących każdy dzień obrad uczestnicy konferencji podkreślali przede wszystkim wielość funkcjonujących rozwiązań dotyczących modelu edukacji prawników w państwach Unii Europejskiej, odmienności dotyczące mechanizmu uzyskiwania stopni naukowych i zawodowych, a nawet różnice dotyczące takich kwestii, jak relacje studentów z kadrą akademicką i organizacja roku akademickiego. Zwrócono uwagę, że taka sytuacja utrudnia wymianę studentów, nie sprzyja też wymianie kadr naukowych i umiędzynarodowieniu dydaktyki. Zauważono, iż trudności istniejące w realizacji tzw. procesu bolońskiego, zwłaszcza w odniesieniu do jednolitych studiów magisterskich, oraz specyfika rozwiązań prawnych występujących w poszczególnych państwach nie pozwalają na wniosek, że możliwa jest stosunkowo szybka likwidacja różnic w kształceniu prawników w poszczególnych państwach Unii Europejskiej i wypracowanie w tym obszarze wspólnego modelu.

Zamknięcia i podsumowania konferencji dokonał prof. dr hab. Bogusław Banaszak, który serdecznie podziękował gościom oraz uczestnikom za trud przybycia

i aktywny udział w konferencji. Stwierdził on, że przebieg obrad tylko utwierdził go w przekonaniu o tym, jak aktualna i istotna jest podniesiona podczas konferencji problematyka nie tylko dla środowisk akademickich zajmujących się kształceniem prawników, ale także dla tych wszystkich, którzy w przyszłości będą związani ze stosowaniem i stanowieniem prawa w warunkach pogłębiającej się integracji europejskiej. Zapowiedział też publikację wystąpień prelegentów w formie pracy zwartej.

Anna Feja-Paszkiewicz, Justyna Węgrzyn